

ČOVJEK ŠTO JE BLIŽE BOGU, TO SNAŽNIJE POTVRĐUJE I REALIZIRA SVOJ IDENTITET I SVOJU OSOBNOST...

Božana s. Tea Barnjak

Razgovor s

dr. sc. Nedjeljkom s. Valerijom Kovač

U ovom broju *Spectruma* predstavljamo Nedjeljku s. Valeriju Kovač, višu asistenticu na Katedri dogmatske teologije. Sestra Valerija je rođena 13. kolovoza 1972. godine u Posušju (BiH). Osnovnu i srednju školu pohađala je u Zavelimu (kraj Posušja), Münchenu (Njemačka) i Šibeniku. Članica je Družbe sestara franjevki od Bezgrješne, autohtone hrvatske redovničke zajednice koju je osnovala Klara Mara Žižić u Šibeniku. Pohađala je Filozofsko-teološki studij na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu gdje je i diplomirala 2000. godine. Nakon studija radila je četiri godine kao vjeroučiteljica, a zatim je 2002. godine upisala poslijediplomski studij sa specijalizacijom u dogmatskoj teologiji na Teološkome fakultetu Papinskoga sveučilišta Gregoriana u Rimu. Na istome je Sveučilištu 2005. godine izradila magistarski rad čija je tema bila *Gott als Geheimnis in der Theologie Karl Rahners* te je postigla licencijat iz dogmatske teologije. Zatim je radila kao urednica *Maloga koncila* (Mak) i suradnica u tjedniku *Glas Koncila*. U akademskoj godini 2009./10. započela je rad na Katoličkome bogoslovnom fakultetu kao honorarni suradnik na Katedri dogmatske teologije, a 2011. godine izabrana je za asistenticu na istoj katedri. Predaje i na Teološkome fakultetu „Matija Vlačić Ilirik“. U lipnju ove godine obranila je doktorsku disertaciju pod naslovom *Personalno-relacijska paradigma teologije Josepha*

Ratzingera / Benedikta XVI. koju je izradila pod mentorstvom prof. dr. sc. Ivana Karlića, pročelnika Katedre dogmatske teologije. Sestra Valerija na našem Fakultetu predaje sljedeće kolegije: Teološka antropologija, Feministička teologija – granice i doprinosi, Otajstva Isusova života (seminar).

Poštovana profesorice, iz vas isijava radost te mnogi studenti govore da ste pristupačni, dragi i uvijek dobro raspoloženi. Radost je krepost koju je potrebno njegovati. Na kojim se vrelima vi napajate i tko su vam duhovni uzori?

Drago mi je da ostavljam takav dojam radosti, kojega sama nisam ni svjesna i o kojemu tek sada, kada ste mi na to ukazali, izravno razmišljam i vama govorim više o radosti u načelnu smislu, negoli u odnosu na sebe. Držim da radost nije isto što i površan, usiljen ili odglumljen smijeh ili osmijeh na bilo koju životnu situaciju ili u bilo kojemu susretu s drugim ljudima, a koji se često upotrebljava i onda kada je potpuno neprimjeren. Radost ima veze sa zadovoljstvom, i to onim temeljnim – zadovoljstvom sa samim životom kao takvim, i stoga bi radost trebala određivati naš temeljni životni stav. Radost koja najprije proizlazi iz zahvalnosti što je naš život lijep, a to doista i jest, ako sebe usporedimo s mnogima koji žive ispod ljudskoga dostojanstva, bez osnovnih životnih uvjeta i bez mogućnosti da se izvuku iz bijede. S druge strane, to ne znači da vlastiti život gledamo kroz ružičaste naočale i da se u njemu ne susrećemo sa svakodnevnim teretom i poteškoćama. Treba samo nastoja-

ti da nam one ne pomute temeljni životni stav zadovoljstva i da ne se utopimo u pretjerano jadikovanje, samosažaljevanje i samoviktimizaciju, a što je danas vrlo rašireno u našem mentalitetu. Dakle, radost ne zatvara oči pred realnošću života kao takva i pred njegovim problemima, nego mu daje dublje temelje i snagu da ga se živi onakvim kakav jest.

No razlog za radost za nas vjernike ima i dublji temelj, proizlazi iz naše vjere koja nam pokazuje tko je istinski začetnik i jamac naše radosti. Naša nam vjera kazuje da nismo na svijetu tek tako, nego da smo stvoreni iz slobode i ljubavi dobrog Boga te da nas je taj isti Stvoritelj po svome Sinu otkupio i poziva nas u vječno zajedništvo sa sobom. Iz toga slijedi da kršćanski stav kao takav ne može biti drugi nego stav radosti i nade i da je sve drugo iskrivljeno i falsificirano pokazivanje kršćanstva. Radost je zapravo kršćanski način života. Posebno bi to trebalo vrijediti za one koji su pozvani mlađe generacije poučavati u vjeri i nju svjedočiti. Naravno, to je ideal koji si trebamo uvijek iznova posvijestiti i za njega se uz pomoć vjere i molitve izboriti.

„Trebamo biti spremni primiti dar i dopustiti da nas dar prožme u našim mislima, osjećajima i našoj volji!“, riječi su pape u miru Benedikta XVI. Kako ste vi prihvatili dar koji vam je Bog darovao kada vas je pozvao da ga nasljedujete živeći posvećenim životom?

Svatko ima svoju priču i svoj doživljaj s obzirom na otkrivanje duhovnoga poziva, ali je isto tako to iskustvo teško ri-

ječima opisati jer uvijek ostaje ono „nešto više“, nešto što se ne može do kraja uhvatiti. Nemam neki konkretan događaj koji bi mi „upalio lampicu“ i rekao: „To je to, redovnički je život upravo za tebe.“ U djetinjstvu i mladosti sudjelovala sam u različitim aktivnostima koje su nam nudili svećenici i redovnice u Hrvatskoj katoličkoj misiji u Münchenu i tada mi je bilo lijepo družiti se s njima. No još nisam pomišljala da sama živim takvim načinom života. Sjećam se da mi je bilo čak nezamislivo da cijeli život nosim crnu odjeću kao redovnice, makar se ni sama nisam pretjerano dotjerivala. To je bilo tako sve do jednoga trenutka, koji nije bio izazvan izravno nekim izvanjskim poticajima, a u kojemu mi je „palo na pamet“ da bih i ja mogla živjeti redovničkim životom. Tada su se ispreplitali trenutci u kojima sam intenzivno razmišljala o sebi i svome životu i pitala se zašto meni odjednom nisu zanimljive mnoge stvari koje su bile važne mojim vršnjacima i trenutci u kojima sam bila suočena sa snažnim iskustvom ljepote i zadovoljstva u „prisutnosti Božjoj“ koju sam intenzivno doživljavala. Takvo je duhovno stanje bilo stanje nemira i jednostavno me je „tjeralo“ da se odlučim za duhovni poziv jer sve druge odluke nisu davale odgovarajuće ispunjenje.

Studirali ste teologiju i sada predajete dogmatske predmete. Možete li opisati svoj teološki put i reći nam koja je važnost teologije, posebno dogmatike?

Tijekom diplomskoga teološkog studija zavoljela sam teologiju kao takvu, osobito dogmatiku. Zatim sam, nakon četverogodišnjega rada kao vjeroučiteljica, u Rimu na Papinskome sveučilištu Gregoria-

na upisala poslijediplomski studij – licencijat iz dogmatske teologije. Boravak u Rimu mi je doista bio pravo obogaćenje. Sama činjenica da se tamo susrećemo sa studentima i profesorima doslovno iz cijeloga svijeta širi horizonte i dobiva se iskustvo da je naša Crkva doista katolička – sveopća. Osim toga, od profesora smo doista mogli naučiti puno. Za magistarski rad sam odabrala temu *Bog kao otajstvo u teologiji Karla Rahnera*. Proučavajući njegova djela s njime sam učila razmišljati i upoznala sam nove ideje kojima je taj veliki teolog obogatio teološku i vjerničku misao, osobito onu koja se tiče slike Boga i stvarnosti otajstva. Zatim sam, nakon višegodišnje stanke, na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Zagrebu upisala poslijediplomski doktorski studij i opet sam se odlučila baviti jednim drugim velikim teologom te sam na tome putu u lipnju ove godine uspješno obranila doktorsku disertaciju pod naslovom *Personalno-relacijska paradigma teologije Josepha Ratzingera / Benedikta XVI.*, koju sam izradila pod vodstvom prof. dr. Ivana Karlića. U Ratzingerovoj se misli može uočiti da je njegovo temeljno poimanje Boga i čovjeka relacijsko, da su i Bog i čovjek bića koja su u odnosu i da se čovjek ostvaruje samo u izlaženju iz sebe prema Drugome i drugome, u zajedništvu s Bogom i s ljudima. Tu sam temeljnu paradigmu pokazala na Ratzingerovoj teologiji, kristologiji i antropologiji, koja je u njegovoj misli neodvojiva od ekleziologije i eshatologije.

Danas se sustavna teologija čini prilično nepopularnom jer se ne smatra odviše „korisnom“ u praktičnome životu, za ovozemaljsko „ovdje i sada“. Osobito za dogmatiku vlada u općemu, pa i vjerničkom mentalitetu klišej dogmatiz-

ma, mišljenje da se ona sastoji samo od nametanja apstraktnih vjerskih tvrdnja vjere bez dopuštenja i mogućnosti kritičkoga propitivanja i razmišljanja. Meni se, međutim, čini da danas ima više tako shvaćena dogmatizma primjerice u nekom *fitness-centru* gdje nam se, premda toga nismo svjesni, nameću određeni ideali i vrijednosti koje mi pokorno prihvaćamo jer želimo biti *in*, negoli u samoj dogmatskoj teologiji. Sustavna teologija, u koju spada i dogmatika, uči nas razmišljati, prosuđivati, daje nam usmjerenje da dođemo do dublje spoznaje o stvarnosti u kojoj živimo, spoznaje o Bogu i o čovjeku u svjetlu vjere. Ona nam pruža temelje na kojima možemo graditi svoje prosuđivanje, odlučivanje i djelovanje jer je pogrešno, čak i opasno, misliti da danas iza bilo kojega, pa i najprofanijega djelovanja ne stoji određena „teorija“ ili „svjetonazor“. Zato je „korisno“ baviti se teologijom i to ne samo za dobru ocjenu na ispitu, „korisno“ je razmišljati nad objavljenim stvarnostima vjere, strpljivo čitati djela velikih teologa jer se i mi sami na taj način oblikujemo i ne ostajemo samo nekritični primatelji onoga što nam suvremeni mentalitet nudi. Također nas teologija ne odvaja od vjere, kako se često površno ili obezvređujuće misli, naprotiv. Teologija nas u svojoj temeljnoj nakanu usmjerava na onoga koji nas nadilazi i koji nas omogućuje, na Boga, ali ne tako da ćemo ga biti sposobni teologijom obuhvatiti, nego nas ona uvodi u uvijek veće i neiscrpno njegovo otajstvo, kojemu se u konačnici samo možemo iskreno predati.

U doticaju s temeljnim egzistencijalnim pitanjima mladi često ostaju zahvaćeni nemirnom za ono sutra. Pokušavaju

proniknuti istinske vrijednosti, ali prečesto zalutaju na krive putove. Vjeru smatraju pukom teoretizacijom, a Boga zamišljaju kao neko mitsko biće koje je davno postojalo. Možemo li pronaći način kako tim ljudima pomoći te što smatrate da je temeljni razlog kriza u koje upadaju?

Mladi se već po svojoj dobnoj karakteristikici nalaze u vremenu traženja smisla vlastitoga života i njegova oblikovanja tako da on dobije svoju vrijednost i značenje. Rekla bih da je mladima kao takvima u većoj ili manjoj mjeri vlastito da su otvoreni, radoznali, da traže na različitim područjima i različitim usmjerenjima, da žele sve isprobati, vidjeti što im se sve nudi, ali i pripadati određenom krugu ili skupini, s njom dijeliti iste vrijednosti i time imati osjećaj smisla vlastitoga života. U današnje je vrijeme mladima teže odabrati prave vrijednosti jer živimo u pluralizmu različitih ponuda vrijednosti, životnih stilova i ciljeva, različitih svjetonazora – pogleda na svijet i život, koji se predstavljaju kao jednako vrijedni, ali i jednako prolazni. Čini nam se kao da nema više ničega trajnoga, što bismo mogli odabrati i time pronaći određenu sigurnost; današnji čovjek odbija bilo kakvu objektivnu instancu koja bi imala na njega utjecaja i koja bi dala odgovarajući kvalifikaciju o određenom ponašanju, vrijednostima, življenju. Sve se danas mjeri samo subjektivno; korisno je i vrijedno ono što meni koristi, ukoliko meni pruža zabavu, zadovoljstvo, uspjeh, prosperitet itd. Ne postoji više ni mentalitet koji vrednuje žrtvu, odricanje, a bez čega nema zapravo života; nije dovoljno javno prisutan ni mentalitet koji uopće daje vrijednost duhovnim stvarima, nego je sve usmjereno uglavnom na materijalno, dostupno, na „ovdje i sada“.

Mladima je danas teže orijentirati se jer ne nalaze izvan sebe, u društvu, jasna uporišta i usmjerenja, nego sami iz mnoštva onoga što im se nudi trebaju izabrati. I dogodi se da na tome putu zalutaju, ali upravo iz pozitivne želje da svome životu daju smisao. K tomu, u današnjemu zapadnom društvu ne nude im se ni načela utemeljena na kršćanstvu, nego različiti nadomjestci i iskrivljene slike Boga, ali i čovjeka i svijeta. Stoga je, smatram, važno da se mladima pomogne najprije da upoznaju svoju vjeru, da steknu vjersko znanje koje ne smije ostati tek na pukoj informaciji, nego im nudi određenu smislenu viziju Boga, čovjeka i svijeta, a potom im pomoći i usmjeravati ih da se sami opredijele za način života koji je u skladu s kršćanstvom. Upravo bih to naglasila da će danas život po vjeri među mladima sve više biti plod vlastitoga uvjerenja, izbora i opredjeljenja, negoli tradicionalnoga obiteljskog odgoja ili sredine u kojoj žive. U mladima postoji velik potencijal i želja za smislenim životom, a na starijim je generacijama da im daju podršku i usmjerenje, i to ponajprije strpljenjem i primjerom vlastitoga života.

Godina vjere je iza nas. Kako vi gledate na događaje i poticaje koji su se dogodili unutar nje. Može li se reći da je promišljanje o vjeri i dogmi dalo ploda?

Godinu vjere je proglasio papa emeritus Benedikt XVI., kako ističe u svome motupropriju *Porta fidei*, zbog duboke krize vjere koja je dotaknula mnoge krštene osobe i zbog toga što vjera sa svojim porukama, istinama i vrijednostima više ne prožima velik dio javnoga i društvenoga života zapadnoga tehnički, ekonomski i materijalno razvijenoga svijeta. Taj njegov pothvat ne začuđuje

ako imamo u vidu da je Joseph Ratzinger i za vrijeme svoga teološkog djelovanja često pisao i upozoravao na krizu vjere koja je zahvatila na poseban način kršćansku Europu i zapadni svijet, u kojemu Bog više ne igra važnu ulogu na osobnoj životnoj razini u smislu da bi se prema njemu oblikovao vlastiti život i sustav vrijednosti, a još manje se njegova važnost percipira u javnome životu. Navodim dva jednostavna primjera iz Njemačke koja odražavaju prevladavajući mentalitet. Kada svjetovni mediji izvješćuju o crkvenim događajima, obično ih smještaju u rubriku „politika“, a područje „vjera“ ili „religija“ gotovo i ne postoji. Također, jedna od vodećih knjižara „Hugendubel“, koja je nekada imala odjel s „teologijom“, danas ima odjel za „religije“ ili za „ezoteriju“. Benedikt XVI. je već puno prije svoga pontifikata upozoravao na nepoznavanje sadržaja vjere od strane krštenih ili na njegovo selektivno prihvaćanje, na probleme u katezezi i prenošenju vjere, na reduciranu vjeru u Isusa Krista, na odsutnost i siromaštvo sakramentalnoga života, na privatizaciju vjere i na njezino svođenje na emotivnu i doživljajnu razinu. Postavio je kao cilj Godine vjere ponovno otkriće hoda vjere, otkriće radosti i obnovljena oduševljenja susreta s Kristom, a Crkvu kao cjelinu smatra pozvanom ljude privoditi upravo prijateljstvu s Isusom Kristom koji nam daruje život u punini. Iz Papina govora o različitim dimenzijama vjere u *Porta fidei* možemo iščitati da je cilj svih nastojanja u Godini vjere obuhvatan: vjeru ispovijedati, slaviti i živjeti, odnosno svjedočiti. Možemo konstatirati da su ove godine uistinu nastale vrlo vrijedne inicijative u tome smislu i da se „poslušalo“ Papu i na pastoralnoj razini.

No od same kalendarski određene Godine vjere ne treba očekivati čuda u smislu da je kriza prevladana, a vjera oživljena i intenzivirana. Jer obraćenje i vjera su put koji traje čitav život i za koji se uvijek iznova treba opredijeliti. Godina vjere može dati vrijedne impulse i usmjerenja, ali ne može kao čarobnim štapićem riješiti duhovnu krizu. Mislim da je velik doprinos Godine vjere u tome da je porasla svijest o krizi vjere, koja se tiče svih slojeva vjernika, i da se potrebno aktivno zauzimati u vidu „nove“ ili „obnovljene evangelizacije“ kako na planu osobne vjere, tako i na planu crkvene zajednice, odnosno na razini komunalne i sakramentalne dimenzije vjere. Ono što smatram na tome putu vrlo važnim jest posvećivanje više pažnje odraslim vjernicima. Mislim prvenstveno na srednju dob koja je nosiva u društvu na različitim područjima, koja ima svoj potencijal, svoja iskustva, želje, brige, poteškoće s kojima se susreće svakoga dana, koja često u današnjoj užurbanosti nema vremena posvetiti se duhovnim pitanjima i koja dolazi u izravan susret s Crkvom najčešće onda kada im se djeca pripremaju za sakramente. Mislim da se vjernicima srednje dobi potrebno više obraćati, više ih oslušivati i uključivati u život vjere u crkvenoj zajednici, i to ne samo kao pasivne primatelje nego i kao aktivne oblikovatelje puta i življenja vjere.

Papa Franjo je objelodanio novu encikliku *Lumen fidei*. Nju je započeo papa Benedikt XVI., stoga se vidi dubina Benediktova promišljanja, ali ujedno i jednostavnost i posrednost Franjina izričaja. Kako komentirate Franjinu nadopunu na smjernice koje je postavio papa Benedikt XVI.? Koji je vama dio

najzanimljiviji i koliko je važna ova enciklika za današnjega vjernika?

Kako sama enciklika *Lumen fidei* ističe, a njezin prvi nacrt i glavnina potječu od Benedikta XVI., ona se nadovezuje na enciklike o ljubavi (*Deus caritas est*) i o nadi (*Spe salvi*). Sve tri čine jednu cjelinu jer im je zajednički nazivnik sljedeći: „Vjera, nada i ljubav predstavljaju [...] dinamizam kršćanskog života prema punom zajedništvu s Bogom“ (LF 7). Također držim smislenim encikliku *Lumen fidei* čitati u kontinuitetu s motuproprijem *Porta fidei*. Dok potonji na pozadini krize vjere govori o „vratima vjere“ koja nas uvode u život s Bogom i kroz koja proći znači stati na put vjere koji traje cijeli život (usp. PF 1), enciklika *Lumen fidei* upravo želi pokazati kako je svjetlo vjere sposobno prosvijetliti čitav naš ljudski život, kako vjera kao Božji dar postaje svjetlo, putokaz na našem životnom putu (usp. LF 4), koji smo započeli zakoračujući kroz vrata vjere krštenjem. Čini mi se upravo da *Lumen fidei* daje odgovore na one dimenzije vjere koje se mogu iščitati kao postavljeni ciljevi u Godini vjere u *Porta fidei*, a koje sam već prije istaknula: vjeru ispovijedati, slaviti i živjeti, a to je moguće tek iz osobnoga susreta s Bogom te otkrićem ljepote, ponovna oduševljenja i zanosa koji proizlaze iz takva susreta.

U tome smislu *Lumen fidei* opisuje povijest prihvaćanja vjere, počevši od Abrahama preko vjere izraelskoga naroda do punine vjere koja se nalazi u kršćanstvu; osvjetljava vrlo važnu temu vjere i spoznaje, vjere i razuma, vjere i istine; govori o dimenzijama prenošenja i življenja vjere u Crkvi; ukazuje na nezaobilaznu socijalnu važnost vjere u obitelji i društvu te je ističe

kao utješnu snagu u trpljenju. Encikliku smatram važnom za današnjega vjernika jer mu daje širok spektar, rekla bih obuhvatan uvid u bitnost vjere za njegov cjelokupni život. Enciklika je putokaz za življenje vjere. Ona, makar to nekome u današnjemu kompleksnom vremenu zvučalo pomalo i naivno, današnjem čovjeku nudi pozitivnu perspektivu za otkrivanje smisla i značenja njegova vlastitoga života koji se odvija između suvremene ovozemaljske stvarnosti i Božjega poziva. Na to sama enciklika ukazuje na više mjesta, primjerice: „Vjera u Sina Božjega koji je postao čovjekom u Isusu iz Nazareta ne samo da nas ne odvaja od stvarnosti već nam omogućava shvatiti njezino dublje značenje, otkriti koliko Bog ljubi ovaj svijet i neprestano ga vodi prema sebi. To nas kršćane potiče na još snažniju i predaniju zauzetost u našem ovozemaljskom životu“ (LF 18). Čitava enciklika je prava riznica zgusnutih misli i poruka o vjeri te je zato kao cjelina zanimljiva, no da ne ostanem dužna odgovora na vaše pitanje, meni se osobno na poseban način sviđa metafora svjetla koja se koristi za izražavanje važnosti vjere za čovjekov život, njezina temelja (teološko-kristološka implikacija), ali i antitetičkoga sučeljavanja s njezinim iskrivljavanjima u modernoj misli. Ta je metafora razumljiva svim ljudima i njome je moguće dublje izraziti duhovnu dimenziju kao takvu.

U svojoj doktorskoj disertaciji dali ste povijesno-teološki pregled razvoja pojma osobe, koji je ključan za kršćanstvo i teologiju. Koliko je danas ugroženo poimanje čovjeka kao osobe u različitim znanstvenim proučavanjima, svjetonazorima i religijama i koja je zadaća teologije u tome smislu?

U prvih nešto više od stotinu stranica svoje disertacije donosim pregled biblijskoga i teološkoga poimanja osobe, a iz njega možemo iščitati nekoliko stvari. Najprije da je pojam osobe kršćanski doprinos ljudskoj misli, premda se kao takav razvijao u susretu triju svjetova – židovskoga, grčkoga i kršćanskoga – i premda je njegov put razvoja prolazio vrlo složenim putovima i napajao se na različitim izvorima. Nadalje, ono što smatram da je za teologiju vrlo važno jest činjenica da se taj pojam razvio najprije u kontekstu trinitarnih i kristoloških rasprava ranih stoljeća – ključni je pojam trinitarne i kristološke dogme – i da je tek onda primijenjen na čovjeka. To, dakle, znači da bi se i u promišljanju o čovjeku kao osobi, koji je slika Božja, trebale produbljivati analoške implikacije njezina trinitarnoga i kristološkoga razumijevanja. Kako istaknuti tu teološku personalnu analogiju u čovjeku, važno je pitanje. Također je važno uzeti u obzir i dva temeljna usmjerenja koja su se pokazala u povijesnom razvoju pojma osobe. Jedna tendencija gleda čovjeka kao osobu koja se odlikuje svojom nepriopćivom jedinstvenošću i jedincatošću, intelektualnošću, sviješću, slobodom i dostojanstvom, subjektivnošću (prisutno u Boecijevoj definiciji osobe, u novovjekovnim razmišljanjima sve do danas). Druga tendencija, ne zanemarujući ovu prvu, snažnije ističe relacijsku otvorenost osobe, koja nije osobi tek pridodana, nego čini njezin konstitutivni dio te drži da se čovjek, po primjeru trojstvenoga Boga, kao osoba u potpunosti ostvaruje tek u interpersonalnosti i komunalnosti (definicija osobe Rikarda od sv. Viktora, „dijaloški personalizam“ prošloga stoljeća). U teologiji nije uvijek jednostavno govo-

riti o čovjeku kao osobi držeći ove dvije tendencije skupa i na temelju analogije s božanskim osobama.

Drugu razinu pitanja predstavlja vrlo raznoliko izvanteološko područje, odnosno činjenica da je poimanje čovjeka kao osobe ugroženo današnjim pozitivističkim mentalitetom i različitim pokušajima odgovora na pitanje što je čovjek, a koja u biti vode do gubitka cjelovite vizije čovjeka, do razmrvljena, fragmentarizirana, čak instrumentalizirana i funkcionalističkoga pristupa i reduciranja čovjeka na narav, na objekt, instrument, dok se o čovjeku kao cjelovitu biću, kao osobi kao takvoj i njezinoj otvorenosti, usmjerenosti prema drugome malo govori. Dopustite mi citirati jednu misao kao ilustraciju za bit današnjega problema o čovjeku. Teolog Werner Bröker je klasične odgovore, koje o čovjeku daju prirodne znanosti, sažeo na sljedeći način: „Čovjek je ‘goli majmun’, tako Desmond Morris; ‘životinja koja moli’, tako Alister Hardy; ‘izgubljenik evolucije’, tako Arthur Koestler; ‘automat podražaja i reakcije’, tako Burrhus Frederic Skinner; ‘fenotipski razvoj jednoga genetskoga koda’, tako Joshua Lindberg; ‘fulguracija samosvijesti kao posljedica kompleksnosti sustava’, tako Konrad Lorenz; ‘biće s nedostatkom uravnotežene sposobnosti djelovanja’, tako Arnold Gehlen; ‘evolucija koja je došla do samosvijesti’, tako Julien Huxley; [...] ‘mehanizam preživljavanja u njemu sadržanih gena’, tako Richard Dawkins.“ Ova sinteza daje nepobitnu poruku o granicama današnjih čisto empirijskih istraživanja o čovjeku, ali ujedno implicitno iznosi na vidjelo velik zadatak koji stoji pred teologijom – da današnjem mentalitetu posreduje temeljnu kršćansku poruku o čovjeku, nje-

govoj vrijednosti, njegovu pozivu i smislu njegova života, ali opet u dijalogu sa suvremenim istraživanjima na tim područjima, koliko je to moguće.

Treće područje je ono religijsko u najširem smislu riječi koje se iz azijskih područja sve više širi na Zapad, a u kojemu prevladava, kako kaže Joseph Ratzinger, mistika identiteta. Pojednostavljeno rečeno, na tomu religijskom tlu ne poznaje se osobni Bog niti se daje važnost čovjeku kao osobi. Čovjek u susretu s božanskim tone sve dublje u samo božanstvo, koje se različito naziva. Ovdje ne postoji nasuprotnost i dijalog između Boga i čovjeka, nego čovjek, mistički se poistovjećujući s božanskim, gubi potpuno svoj identitet, utapa se u nešto neosobno. Kršćanstvu je vlastito potpuno drukčije shvaćanje odnosa Boga i čovjeka. Bog je osobna stvarnost koja stoji nasuprot čovjeku, objavljuje mu se i poziva ga na odgovor. Čovjek se pak ne utapa u Boga u mističnu sjedinjenju i ne gubi svoj identitet, nego postaje njegov sugovornik i suradnik. Mogli bismo reći da čovjek, što je bliže tome osobnom Bogu, to snažnije potvrđuje i realizira svoj identitet i svoju osobnost. I na ovomu je području, dakle, opet velik zadatak na teologiji da posreduje i sačuva nezamjenjivu vrijednost čovjeka kao osobe koja se temelji na kršćanskoj objavi.

Dr. sc. Nedjeljki s. Valeriji Kovač zahvaljujemo što je prihvatila biti našom sugovornicom te nam ukratko predstavila i opisala svoj životni put i teološki rad. Želimo joj puno uspjeha i Božjega blagoslova u radu.